

Bestetik, Alemania eta Japonia munduko ekonomiaren menperatzaile eta bultzatzaile dira. Hortaz, datuoi begira, ekonomia sendoa izateko jorratu beharreko bideetako bat argi eta garbi dager, industri ikerketa sendoa izatea, alegia.

IKUSKIZUNAK

BEGOÑA DEL TESO

DONOSTIAKO ZINEMALDIA: ZIRKO MOMORROA

Lerro hauek idazten ari naizenean, azaroaren azken igandean alegia, Venezia, Cannes eta Berlin-ekoen parekoa izan nahi bide duen Donostiako Zinemaldia buru gabe dago. Rudi Barnett-ek, belgikar pikaro alenak, zeluloidearen usaina nolakoa den ere ez dakienak, Flandeserako bidea hartua du dagoeneko, indeminizazio moduan jasotako bost milioi t'erdi poltsikoan dituela. Egoera normala oso. Txit arrunta burugabetasun hau zeren eta Donostiako Zinemaldiak ez baitu ez bururik, ez hankarik, ez helbururik, ez buztanik, ezta zeluloidezko ideologia-rik edota nortasunik ere. Aspaldi ohitu zen horrela bizitzen. Abendua izkina batetik guri begira zegoen garai hartan, Ordez-kari orokorra izana zen Diego Galánek hitz eginda zeuden jada Alkate jauna, Kultura Foru diputatua, Joseba Arregi eta Espainiako Kultura Ministeritzatik bidalitako bozeramailea. Baiezean egon ziren denak, duda-mudatan.

Lau urtez iraileko zinemaldia bideratu zuen emakume endredamakilak, Pilar Olaskoagak alegia, Urumea ondotik arrapaladan, itsumustuan, arineketan joan zenak, ez zuen eskaintzen zioten kargua onartu. Bidezko eta taxuzkoa erabakia. Birmoldaketa sakona bezain krudela behar du Zinemaldiak. Hori gabe, bertan ibili denak ez du begi garbiekin eta asmo ondraituekin bueltatzerik. Airea bera dago ustelduta. Egiturak darka. Langileak... fineziaz esateko, gutxienez... aspertuta. Oraino, ondo goaz. Fin jokatu zuen, antza, Diegok baina Donostiako zine-karriketan izaten diren kontu eta ipuin guzti hauek

beti izaten dute jarraipen desastrosoa. «Ez» esan orduko «baina» ahoskatu zuen ahopeka. Beranduxeago baldintzazko adierazpenak etorri ziren. Agian, baliteke, akaso, benturaz, apika... «aholkulari» izan zitekeen. Egon eta ez izan. Izan eta ez egon. Beste norbait —hain zuzen ere, berak plazaratutako izen bat, Manuel Pérez Estremera— egongo litzateke argitan, plazan, Diegok berak proposaturiko lantaldearekin (lau urtez berarekin lan egin zuen hirukote serioa, egia esan behar bada). Galán jauna, galant teloiaren beste aldean, ilunpean geratuko litzateke. Izan eta ez izan. Bai baina bai, ez baina akaso.

Nik badakit ordezkarri nagusia izan zenak zineaz eta zinemaldi baten martxaz duen jakinduria zabala dela. Aspalditik ezagutzen dugu Donostiari eskaini dion talde horren trebezia (José Mari Riba, kasu, Kosta Urdineko irudiaren munstroarentzat ibili da aukeratzailer). Prozedura da, ordea, gustokoa ez dudana. Bai, ez. Auskalo. Agian... Irrigaria, barregarria, laidagarria, inkluso. Baina ez Diego Galánen aldetik soilik. Denek, politikari guzti horiek, norabaidea galdu dute, zalantzetan, zinea zertan den ideiarik eduki gabe, botere-gramotxo bat gehixeago lortu nahian, zirko ero batean. 1993an Zinemaldiak 41 urte beteko ditu eta oraindik hezi gabea, heldu gabea, lekurik gabekoa dela esango digute aitzakiaz, esango digu auskalo nork. Bai pena, bai tontakeria. Zinea askotan jolasa bada ere, zinemaldiak azoka, eskaparate, jaialdi serioak izaten dira, oro har.

Donostiakoa, berriz, sekula haziko ez den ume koskorra izango da eta gu, seguraski, neke-neke eginda aldenduko gara berarengandik. Bitartean, Europako zinemaldi erraldoi guztiak —Berlin, Cannes— martxan daude dagoenekoz. Ez dugu/te ikasiko, ez. Izugarria!

TXOTXONGILOA, JAINKOENGANAKO ZUBIA

Hamar urtez ibili dira jolas eta olgetan, borroka eta jira-biran txotxongiloak Tolosako kale, kafetegi, areto eta bazter guztiak nahasten. Bertako Nazioarteko Jaialdiari esker, pixkanaka, gutxika, beraiengan zegoen tradizio milurtekoaz ohartu da haienganatzen zen jendea.

Harizko panpinak, gomazkoak, eskularruak besterik ez zirenak, makilen bitartez mugitzen zirenak eta bere manipulatzaileekin bat eginda banaezinak ziren haiek... Hamaika bitarteko desberdin, teknika-eskukada galanta... Gizakiaren eta panpinaren arteko uztartze «aldrebes» horren logikaz, beharraz, ezinbestekotasunaz, jabetu ginen Leidor, Iparra eta Igarondo antzokietako butaketan. Galdera anitz —batzuk oraindik erantzuteke— plazaratu ziren gau izartsuetan eta kafetegi beroetan.

Zer da txotxongiloa? Gizakiak dituen amets, duda, eromen eta amets txakur guztiak azalertzeko aitzakia? Berez, bere kasa, bere kabuz mugi daitekeen izakiak, «ofizialki» manipulatzailatzat jotzen dugunak, bere esanetara duen aztitxoa? Aktore, artista, sortzaile baten gorputz eta arimaren luzapen egurrezkoa, jarraipen burni/harizkoa?... Batek daki.

Auskalo zer gertatu zen Tolosa lotan zegoen hainbat eta hainbat ordu txikitari. Txotxongiloak akaso libre, ziurrenean aske, zergatik ez aise, burlaka, parrandan plaza eta parkeetan...

Baina aurtan, misterioaren atarian geunden hamargarren urte honetan, ispiluaren beste aldean dagoen mundu horretarako giltzatxoa eman behar zigutenak etorri dira Uzturre mendiaren magaletara. Izena, gaur egungo latina den ingelesez jarria zuten: *Awaji Puppet Theatre*. Seto itsasoak laztantzen duen Awaji irla japoniarretik iritsi ziren. Mundua mundu ez zenetik dabilta han gizakia eta txotxongiloa nahastura ederrean. Arrantzaleak ziren awajitarrak. Arrantza ona ziurtatzen zutenak, berriz, txotxongiloak ziren.

Ba omen zen jainkoekin mintzatzen zen apaiza. Berak sortuak ziren panpinak. Behin batean hitza lapurtu zioten eta, han goian, Fujiyama sakratuaren jaun eta andereekin hasi ziren hizketan. Ordurarte Hyakudayu apaiza jainkoenganako zubitzat zeukatenez gurtu egin zituzten panpin haiek. Setaz eta ehun dotorez estali zituzten adarrez eginiko gorputzak eta begirune osoz mugitzen ikasi zuten. Lehendabizi zangoak. Gero, pertsonak beren bizitzako aldi desberdinetan —haurra, gaztea, heldua eta zaharra denean— egiten dituzten mugimenduak bereizten hasi ziren. Ondoren, ezkerreko besoaren sekretuak menperatu zituzten. Baina horretarako zazpi urteko praktika

izan zen, gaur egun den bezalaxe, beharrezkoa. Beranduago iritsi zen burua mugiarazteko garaia. Horretan trebe izateko, egun Antzinatean bezala, bizitza osoa pasa behar...

Txotxongiloak eta jainkoak. Jainkoak eta gizakumeak. Gizakumeak mendi olinpikoetatik erantzunik jaso ez eta panpinari bitartekoa izan zedin eskatu... Ai, marioneta, mendeetako iluntasun miresgarrian murgiltzen dira zure dohainak!

Oharra datorren milurtekoaren sabeletik jaioko diren pantaxoak ere jainkoekiko pasabidea izango dira. Tolosara Italiako *El Galliomare Minimal* antzerkia ere etorri zen *La sirenita* ipuintxoak kontatzeko. «Teleracconto» teknika erabili zuten: telekameratxo batek filmatutako objektu batzuen bitartez, kontalariak istorioa gureganatzen zuen. Telepantaila erraldoi batek guzti hori jaso eta, modu ikaragarri bezain sinesgaitz batez, zabaldu eta erabat itxuraldatu egiten zuen. Ipuinak esateko antzinako era baina teknologiarik aurreratuen eta elektronikoenak birmoldatua. Bideoa eta txotxongiloa. Konputagailu eta jainkoekin solasean dabilta figura txikitxoak.

EUSKARAK BIZI GAITU ETA ANTZERKIAK ALAITU

Halaxe zioen Azpeitiako X. Euskal Antzerki Topaketak bul-tzatzeke prentsan erabili zen leloak. Urolak bainatzen duen herrian euskara eta antzerkia batzen dira abenduero besarkada kezkatu batez. *Maskarada* taldearen partaidea den Mikel Martínezek idatzi zuen legez, «lan elebidunak barruan sartuta ere, azkenengo urteetan euskaraz produzitzen diren antzeslanen kopurua jaisten ari da. Talde amateurak ere gero eta gutxiago dira eta, jakina, haien lanak gero eta urriagoak. Gorakada polita nabaritu da ikastetxeetan egiten diren antzeslanei dago-kionez. Pozgarria benetan. Pena emanten du, ordea, gauzak ez badira nabarmenki aldatzen, sortzen ari den zaletasun horre k ez duela inolako jarraipenik aurkituko, Madriletik, Katalunia-tik edo Parisetik datorren antzerkiaren ikusle soila izateare n a ez bada».

Arrazoiz beteriko gogoetak baziren ere, hiru astez, penak zokora bota zituzten Euskal Herriko kantoi guztietatik iritsiriko

teatreroek. Taula gainera iritsi bezain laster dantzan eta jolas arriskutsuetan hasi ziren. *Tanttaka*-koek, euskara zoragarri, garden eta fresku bat erabiliz, luzetxoegi jotzen zuen kasu poliziako pinpirina aurkeztu zuten. *Maskarada* taldeak plazaratu zituen Atxagaren hitz batzuk, «Logalea zeukan ekilibristamakasua» argitzen zutenak, hain zuzen ere. Venezuelatik etorri ziren *Taun Taun*-eko partaideek «night club»era eraman gintuzten. Hantxe, whisky-edale amorratuak eta *jazzmen* primerakoak ziren beraien txotxongiloekin ibili ginen kantari eta traguxka (ifernuko jaun txit gorenarekin hitz egiteko ere balio dute panpin ditxoso hauek, alazankoa!). Xabier Mendiguren gaztearen lanak erabili zituzten bi taldek: Nafarroako *Kaxkarin*-ek «Ai prai bartolome, ai prai Bartolome, zu joanda gero hemen be gagoz gosez» eta Debako *Goaz*-ek era txiro eta traketsez antzestutako «Fernando bizirik hago oraindino».

Animoso dabilta teatreroak. Minez, zaplastekoz ikasi dute formato txikiko lanak izango direla piura txarreko 1993 honetatik bizirik eta patrikan sosen batekin aterako direnak.

Beldurrak jota bazeuden ere burua altxatzen hasi dira eta era helduago batez dihardute.

Halere, berriro Azpeitian biltzekoak badira, topaketak goitik behera sendotu beharko dituzte arduradunek. Aukeraketa-lan arrazionala, taxuzkoa eginez, kasu. Eztabaidarako beta, proportzioa, lekua zabalduz; ikerketarako bideak urratuz eta nonnahi teatroa progamatzen dutenak hara eramanez. 10 urtez amateur gisa jokatu badu ere, urrezkoa, profesionala izan dadila hamaikagarrena. Udalak, Foru Aldundiak eta Jaurlaritzak babestua denez eta teatre roek erreparuz baina benetan, zinez beharrezkotzat jotzen dutenez, Azpeitiak harro, fanfarroi baina dotore eta seriotasun osoz zaindu behar ditu borrrkan tinko dirauten komeriante euskaldunak. Izan dadila Azpeitia bilgune magiko, zentzuzkoa.